

Иярчен кушма жөмлөләр
(Сложноподчинённые
предложения)

Түбөндөгө жөмлөлөрнөң баш һәм иярчен жөмлөлөрөн табыгыз. Бәйләүче чараларын аңлатыгыз. Жөмлө кисәкләре ягыннан тикшерегез. Схемаларын ясагыз.

Үрнәк:

1)Кем эшләми, 2)шул ашамый.

(Икенче жөмлө -баш жөмлө, беренче жөмлө- иярчен жөмлө. Иярчен жөмлө баш жөмлөгә мөнәсәбәтле сүзләр (кем, шул) белән бәйләнгән.

(кем...), [шул...].

1)Без кабызган утлар сүнмәс алар.

2)Кыш эжиткәч, балалар чаңгыга чыктылар.

3)Син нәрсә куштың, мин шуны эшләдем.

Аналитик чаралар:

- 1) подчинительные союзы и союзные слова- ияртүче теркәгечләр, теркәгеч сүзләр: чөнки, әгәр, гәрчә, гүя, әйтерсең, диярсең;
- 2) мөнәсәбәтле сүзләр: шул, шул вакытта, шундый, шуңа, алайса;
- 3) аныклау һәм көттерү интонациясе (интонация ожидания и пояснения)

Синтетик чаралар:

- 1) кушымчалар –ча/-чә, -лы/-ле, -дай/-дәй һ.б.;
- 2) бәйләк һәм бәйләк сүзләр (послелогои и послеложные слова): белән, кебек, шикелле, төсле, хәтле, кадәр, чаклы, сәбәпле һ.б.;
- 3) янәшә килү (примыкание)

1. Урамда шундый жылы, гүя яз жыткан.
(На улице так тепло, словно наступила весна.)
2. Әгәр синең бергә булсак, без жыңәрбез. (Если будем с тобой вместе, **то** победим.)
3. Кайчан яз жытте, шунда кошлар кайтты. (Наступила весна, **тогда** прилетели птицы.)
4. Кем эшләми, шул ашамый. (Кто не работает, **тот** не ест.)
5. Мин беләм: ул жыңәчәк. (Я знаю: он победит.)

1. Син әйткәнне мин эшләдем. (То, что ты сказал, я сделал.)
2. Дусты бар кеше бәхетле. (Счастлив человек, кто имеет друга.)
3. Без китәсе поезд соңга кала. (Поезд, на котором мы должны уехать, опаздывает.)
4. Ул килгәнче, без табын әзерләдек. (До того как он пришел, мы накрыли стол.)
5. Көз жытү белән, агачлар саргайды. (Как только наступила осень, деревья пожелтели.)

Күнегүлөр эшлэп, белемнэрегеэзне
ныгытыгыз!

2 нче күнегү (69 бит)

3 нче күнегү

4 нче күнегү

Өй эше: 5 нче күнегү (69 бит).
Баш жөмлөлөр өстөп язарга.